

רופאים בגטו וילנה

מיומנו של לזר אפשטיין, רופא בגטו

למרפאה האמבולטורית מגיעים אישה וילד בן 10. האישה אינה אלא דודתו. הילד מספר שאיבד את אביו, אמו, אחיו ואחותו ונשאר לבד. בשעת פשיטה לקחו אותם את כולם ללוקישקי. בדרך ללוקישקי אמרה לו אמו לברוח ולהסתתר לא רחוק מהמקום אצל איכר. הילד אמר לאמו שתברח ותציל את עצמה. לבסוף הוא ברח והסתתר אצל איכר ... האיכר הוביל אותו לכפר שם עבד הילד בחריצות: טיפל בבעלי החיים ושמר עליהם וחלב את הפרה ... הילד חלה במחלת עור והאיכר טיפל בו לבדו אך לא הצליח לרפאו. הוא לקח אותו אל הגטו והביאו אל השער בו יש שוטרים יהודים. בגטו מצא הילד את דודתו. הילד אומר שכשיבריא יברח מהגטו וילך לחפש את אמו בפונאר....

אפשטיין לזר, יומן (כתב יד), ארכיון יד ושם O33/1563, ע' 101. [מיידיש: יונה קובן]

יומנו של ד"ר לזר אפשטיין הוא היומן היחיד עליו ידוע מגטו וילנה, שטרם יצא לאור. לדברי הרמן קרוק מולד אפשטיין בזדונסקה וולה (Zdunska Wola) שבפולין ובמלחמת העולם הראשונה הגיע לקובנה והשתקע בה. הוא היה רופא בכיר שלימד בבית ספר לרפואה בקובנה ובמקביל היה חבר פעיל במפלגה הסוציאל-דמוקרטית הליטאית ואף כיהן כנציגה בסיים (פרלמנט) הליטאי עד 1926. ב-1940, כאשר סופחה ליטא לברית המועצות, מונה אפשטיין למפקח הראשי על הסניטריה בוועדת הבריאות הליטאית-סובייטית וכך הגיע לוויילנה. כאשר פלשו הגרמנים לברית המועצות נמלט אפשטיין לקובנה בתקווה כי שם ייחלץ מאימת הכובש אך כשהתברר לו ממדי הכיבוש הגרמני חזר לוויילנה. בגטו וילנה עמד אפשטיין בראש המחלקה הסניטארית-אפידמיולוגית, שם התוודע לד"ר מרק דבורצקי שהיה ככל הנראה כפוף לו. אפשטיין נספה בשואה. בין השנים 1941-1943 כתב אפשטיין ביידיש יומן וכן רשימות אישיות, כרוניקות, שירים וטבלאות סטטיסטיות בגטו וילנה. כתב היד המקורי של היומן וכן הרשימות נמצאים בארכיון יד ושם, ודבורצקי ראה כחובה לעצמו לפענחם וליצור עותק בדפוס. הקטעים המובאים כאן נלקחו מעותק זה.

מזיכרונותיו של ד"ר אברהם ויינריב על המחסור באינסולין בגטו וילנה

מחסור באינסולין בגטו וילנה

לא היה לי ספק שהצדק איתי, ושיש לחפש מפתח צודק בעניין האינסולין, ושיש להשתדל בכל הכוחות להאריך את ימיהם של אלה שיש להם סיכוי להישאר בחיים... כשהתרוקן מלאי האינסולין ולא נותר מה לחלק, וחולי הסכרת הזקוקים לאינסולין החלו למות אחד אחד בלי אפשרות לעזור להם, החלו להישמע ההדים... אז חשבתי שמבחינה מוסרית החלטתי לא הייתה נכונה. אינני יודע אם היה פתרון אחר נכון יותר. העמדה הדתית מוסרית שאין לבן אדם הרשות והזכות להתערב ולהחליט "מי לחיים ומי למוות" היא כולה יושר וכולה צדק - בעולם שיש בו יושר וצדק. אבל במציאות הנוראה של הגטו - עמדה זו נראית כחזון מופשט, כאימאז' מאי שם, שאולי היה פעם ועכשיו חלף ואיננו ולא יבוא, לא בהקיצ' ולא בחלום, כי אפילו החלומות היו נוראים... באי הנידח של הגטו היו התושבים גוססים כשמסביבם רותח ים של ייאוש ודם. אלה שנותרו בחיים והייתה תקווה כלשהי שיזכו ליום השחרור היו זקוקים לעזרה ממשית ובאינסולין הייתה אותה ממשיות, היה ה"אולי" שבו רצינו להאמין. האינסולין אינו תחליף לצדק המופשט וגם לא היה. אמונתי הייתה אמונה תפלה.

ויינריב אברהם, זיכרונותיו של רופא מגטו וילנה, ילקוט מורשת 1979, ע' 53

ד"ר אברהם ויינריב היה הממונה על תחום המחלות המידבקות בבית החולים בגטו וילנה. בתחילת חורף 1942 יבש מקור האספקה של זריקות האינסולין ובגטו נותר מלאי קטן של התרופה לה נזקקו כחמישים חולי הסכרת שהיו בגטו. המלאי הקיים הספיק לשלושה חודשים בלבד. לצורך דיון בבעיה הקשה התכנסו ארבעה רופאים, אחד מרבני הגטו וחבר היודנראט. ד"ר ויינריב הציע למיין את החולים לשתי קבוצות: מקבלי האינסולין והמתקרבים לתרדמת להם לא תסופק התרופה. יתר החברים דחו את הצעתו אך ד"ר ויינריב פעל באורח עצמאי, תוך דיווח למנהל בית החולים. מעטים מן הרופאים האחרים תמכו בו, אך באופן מעשי סיפקו את התרופה על פי הרשימות שהכין.